

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

JUSTEUS Uniós Jogkereső

Szerző: dr. Hegedűs András

2016

I. Bevezető

A Honvédelmi Minisztérium Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Zrt. (HM EI Zrt.) a PIAC-13-1-2013-0117 számú pályázati projekt keretében JUSTEUS Nemzetközi határozatkereső néven egy olyan szövegbányászati alapú jogalkalmazást támogató informatikai rendszert fejlesztett ki, amely az uniós jog könnyebb, gyorsabb naprakész megismerését és hatékony alkalmazását kívánja segíteni. Ennek érdekében az alkalmazás összegyűjti és egyetlen felületen könnyen kereshetővé, megismerhetővé teszi az Uniós jogforrásokat. Az elérhető Uniós jogforrások köre kiterjed az elsődleges (Szerződések, Nemzetközi megállapodások) és másodlagos jogforrásokra (Jogsabályok, Kiegészítő jellegű jogi aktusok), azoknak egységes szerkezetbe foglalt verzióira és összefoglalóira is. Ezen túlmenően a kiegészítő jogforrások tekintetében a rendszer az EUR-LEX és a CURIA felületén közzétett esetjoggal kapcsolatos dokumentumokat, és információkat egyedülálló módon, együttesen kezeli.

Az egyes dokumentumok könnyen és hatékonyan kereshetők. A releváns találatokat eredményező keresést egy új, modern alapokra helyezett szabadszavas keresési mód, a legfontosabb dokumentum jellemzőket hasznosító meta-adatalapú keresés, valamint a célzott és összetett keresést biztosító kategóriafák segítik.

Az alkalmazás fejlesztése prototípus fázisban van, így a feldolgozott adatok köre és a rendszer működési nyelvei jelenleg a munka szempontjából fontos területekre fókuszálnak. Ennek megfelelően a rendszer angol, francia, német és magyar nyelvű felülettel és tartalmakkal rendelkezik.

A JUSTEUS interneten keresztül érhető el, a tartalmak a HM EI Zrt. által üzemeltetett rendszerben kerülnek kezelésre, a HM EI Zrt. saját fejlesztésű, Apache Lucene alapokon készült keresőmotorjával.

A felhasználók a JUSTEUS rendszert telepítés nélkül használhatják böngésző segítségével.

A rendszer három fő felületre bontható:

- keresőfelület
- dokumentumtár
- vizualizációs felület

A keresőfelületen minden olyan funkció elérhető, amely a keresésekkel és a kategóriarendszerekkel kapcsolatban használható, több kényelmi elemmel kiegészítve, így az alkalmazás lehetőséget biztosít a felhasználónak teljesen egyedi lekérdezések megfogalmazására és a találatok tartalmának (találati lista, vizualizációs elemzések eredményei) mentésére is.

II. A fejlesztés szakmai indokai

A fejlesztés abból a szakmai alapvetésből indult ki, hogy az uniós jogszabályok közvetlenül, vagy közvetve a jogharmonizáció révén szervesen beépülnek a tagállamok nemzeti jogrendszerébe és az elsőbbség elve értelmében a nemzeti hatóságok nem alkalmazhatnak az európai joggal ellentétes nemzeti rendelkezéseket. A tagállami bírúk nemcsak kötelesek betartatni az elsőbbség elvét, hanem kétség esetén előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezhetnek, amelynek keretében beszerezhetik az Európai Unió Bíróságának szakmai álláspontját, amely a kezdeményező bírót köti a későbbi érdemi döntésében. Ez a körülmény fokozottan irányítja rá a figyelmet az Európai Bíróság döntéseinek feltétlen ismeretére, alkalmazására.

Az uniós jogszabályok közvetlen hatálya, közvetlen alkalmazhatósága nem csupán a tagállamok számára biztosítanak jogokat, és írnak elő köteleességeket, hiszen számos rendelkezés vonatkozik közvetlenül az Unió területén élő polgárokra, valamint a tagállamokban működő vállalkozásokra.

Természetesen a közös szabályok végrehajtásáért és helyes alkalmazásáért elsősorban az EU-tagállamok felelnek, a nemzeti közigazgatási hatóságok és bíróságok feladata annak biztosítása, hogy a tagállamok és különösen azok hatóságai eleget tegyenek az európai uniós jogszabályoknak. Ezzel összefüggő mulasztások akár kártérítési felelősséget is megalapozhatnak.

Ezzel párhuzamosan az uniós jog érvényesülésében az is fontos szerepet játszik, hogy a polgárnak jogában áll elvárni a nemzeti hatóságoktól, hogy az őt megillető európai jogok érvényesítését, és alanyi joga eljárást kezdeményezni az uniós jogot sértő gyakorlat vagy intézkedéssel szemben a nemzeti közigazgatósági vagy igazságszolgáltatási szerveknél. Emellett panasszal fordulhat az Európai Bizottsághoz, amely kötelezettségszegési eljárás megindítását is eredményezheti. A Bizottság az Európai Unió Bíróságnál eljárást kezdeményezhet, amely elmarasztalás esetén kényszerítő bírság vagy átalányösszegű büntetés kiszabását is eredményezheti a tagállammal szemben. A közvetlen hatályából az is következik, hogy a magánszemélyek a bíróság előtt az európai jogra közvetlenül hivatkozhatnak függetlenül attól, hogy az a nemzeti jogban létezik, vagy sem.

A hazai és nemzetközi piacon jelenleg nincs olyan jogalkalmazást támogató informatikai megoldás, amely a felhasználói igényekhez igazodva felhasználóbarát módon képes hatékony támogatást nyújtani a hatósági és professzionális magán jogalkalmazóknak és ezzel párhuzamosan a jogban kevésbé jártas gazdasági vezetők és a piac egyéb szereplői valamint a jogban teljesen járatlan állampolgárok számára is könnyen áttekinthető szakmai szolgáltatást tud nyújtani.

III. A fejlesztés előkészítése

A fejlesztést alapos több irányú egymásra épülő előkészítő munka előzte meg.

III.1. A létező uniós jogi alkalmazások számbavétele, elemzése

Első körben fontosnak tartottuk feltérképezni a létező uniós jogi alkalmazásokat és elemezni azokat tartalmuk, forrásuk, munkanyelvük, típusuk, szolgáltatásuk és fizetési feltételeik szerint.

Ennek alapján megállapítottuk, hogy az Unió szervei általános és szakosodott jogi alkalmazásokkal segítik az uniós jog megismerését és az alkalmazásának támogatását. Ezek az alkalmazások egy-két kivételtől eltekintve ingyenesek.

A legszélesebb és legelterjedtebb alkalmazás az Európai Unió hivatalos jogi adatbázisa, az EUR-Lex, amely tartalmazza az Európai Unió Hivatalos Lapjának elektronikus verzióját, az elsődleges és másodlagos, valamint a kiegészítő jogi forrásokat és a legfontosabb szakosodott uniós adatbázisok illetve honlapok elérését aktív linkkel támogatja. Fontos előnye, hogy az anyagok az EU mind a 24 hivatalos nyelvén megtalálhatóak.

Külön vizsgáltuk a nem hivatalos, üzleti alapú jogi alkalmazásokat, amelyek típus szerint lehetnek általános vagy szakosodott és vagy konkrét nemzeti joghoz, vagy esetleg nyelvcsoporthoz kapcsolódóak. Ezek egy része szintén ingyenes, de vannak fizetős alkalmazások, amelyek már számos speciális szolgáltatást is nyújtanak.

A különböző jogi alkalmazások az általános jogi szolgáltatáson túl különböző speciális többletszolgáltatással próbálják ügyfélkörüket szélesíteni:

- összefoglaló a jogszabályokról és eseti döntésekről (EUR-Lex, Curia Online)
- általános és speciális tájékoztatás, közérdekű szakmai ismertető, egyéb szakmai anyagok
- nemzeti döntések értelmezése az uniós joggal összefüggésben (JURIFAST)
- Európai Bíróság kutatási és dokumentációs szolgálat által biztosított hivatkozások és elemzések (DEC.NAT)
- bíróságok részletes bemutatása, az eljárás tételes jogi háttere, belső szabályozók, éves jelentései, statisztikái (Curia, egyéb speciális bírói szervek adatbázisai)
- általános és üzleti, illetve jogalkotási, jogalkalmazási hírek, cikkek, folyóiratok listája (Westlaw, JURIS)
- kommentárok, magyarázatok, jogszabályok háttéranyagai és jogi bibliográfiák (Westlaw, Dalloz, JURIS)
- segédanyagok, formanyomtatványok, szakkönyvek (Beck-Online)
- nyilvántartásokhoz való közvetlen hozzáférés (Jušline).
-

Az így összegyűjtött információk alapján arra az álláspontra jutottunk, hogy az új alkalmazás adatbázisát indokolt az EUR-Lex és a Curia szakmailag releváns tartalmának felhasználásával kialakítani.

III.2. Az EUR-Lex és Curia alkalmazások szakmai vizsgálata

A második körben elvégeztük két kiválasztott alkalmazás részletes szakmai vizsgálatát, amelyről önálló dokumentumok készültek. A vizsgálat kiterjedt az alkalmazás tartalmára, a kollekciók, alkollekciók használatára, a keresési módok, funkciók és az alkalmazott technológia feltárására. Az alkalmazásokban lévő adatok átvételével és tovább hasznosításával kapcsolatos jogi és technológiai kérdések tisztáztuk. Ennek érdekében a szolgáltatókkal felvettük a kapcsolatot és hivatalos álláspontjukat is beszereztük.

III.3. Felhasználói igények és keresési szokások feltárása, illetve számbavétele

A harmadik körben felmértük a magyar jogalkalmazók szakmai igényét, és keresési szokásait. Ennek érdekében a kutatás és elemzés tapasztalataira alapozott kérdőíveket töltöttünk ki a jelenlegi uniós jogalkalmazásban érintett felhasználókkal. Másrészt a nagy nemzetközi ügyekre szakosodott ügyvédi irodák ügyvédekkel, illetve nagyobb szakmai érdekképviseleti tevékenységet ellátó kamarák, szövetségek képviselőivel a kérdőívre alapozott interjúkat készítettünk.

A kérdőíves felméréssel és az interjúkkal azt kívántuk elérni, hogy:

- megismerhessük a hazai felhasználók szakmai szokásait és igényeit,
- ennek révén általános képet tudjunk kialakítani a felhasználók tájékozódási, keresési szokásairól,
- összegezni tudjuk az új alkalmazás tartalmával kapcsolatos minimális elvárásokat és a felhasználók számára „értékes” többlet elvárásokat
- ezen keresztül kontrolálni kívántuk a korábbi kutatás megállapításait, végkövetkeztetéseit is.

A felmérés során adott válaszok az alábbiak szerint összegezhetők:

- A felmérésben részt vevő felhasználók 43%-a hivatali, 57%-a pedig a magánszférából került ki, a fő jogi területük szinte az összes fő és speciális jogterületet felölelte.

- Az uniós jog kapcsán használt alkalmazásoknál, abszolút fölényt élvez az EUR-Lex, melyet nagy lemaradással a Curia követ, a további rendszerek elenyésző számban kerültek említésre.
- A felhasználók kifejezetten fontosnak tartják a nemzeti és uniós jog egyszerre, egy munkafelületen történő kereshetőségét.
- Az új alkalmazás kialakításánál az EUR-Lex és a Curia felhasználását közel 70% szükségesnek tarja.
- A felhasználók az esetjogi keresésnél 50-50%-ban az EUR-Lex és a Curia alkalmazást használják. Az Európai Unió Bíróságán kívül még viszonylag sok felhasználó az Emberi Jogok Bíróságának ítélkezési gyakorlatát tekinti munkája során relevánsnak.
- A nemzetközi alkalmazásokban a leggyakrabban keresett jogi témák: a versenyjog, a nemzetközi jog, a gazdasági jog, EU jog, az alapjogok és az adatvédelem.
- A megkérdezettek közül a többség számára ismert az EUR-Lex és a Curia, azokat különböző gyakorisággal használják.
- A keresési módok közül a felhasználók döntő fölényben a szabadszavas keresést alkalmazzák, mely mellett kisebb arányban a jogszabályi helyre keresés is szerepel. Az igényfelmérés alapján jól látható, hogy a különböző keresési módok párhuzamos használatát igen hasznosnak találják az alkalmazók, de szerintük az általuk ismert alkalmazások ezt nem kellően támogatják.
- A válaszadók a döntés előkészítése során munkájuk idejének kb. 40%-át töltik jogszabály- vagy döntvénykereséssel.
- Egy új alkalmazásnál kiemelt fontosságú kérdésnek tartják a keresési idő csökkentését, a keresési hatékonyság növelését, a többnyelvű keresés támogatását.
- A felhasználók számára a használt alkalmazásokban a nem releváns találatok kiszűrése nehézséget okoz.
- A felhasználók túlnyomó többsége a keresés során az angol nyelvet használja, emellett még a német illetve a francia nyelv használata jellemző.
- Az EuroVoc kódrendszert a megkérdezettek 82%-a nem ismeri, az ismerők többsége nehezen használhatónak tartja.

- A felhasználók a speciális többlétszolgáltatások közül a leghasznosabbnak a jogszabályok és eseti döntések összefoglalóját és a dokumentumok párhuzamos többnyelvű tanulmányozását tekintik.

III.4. Az elemzés és felmérés alapján feltárt általános és keresési problémák

Jelenleg nincs olyan megoldás, amely az EUR-Lex és Curia alkalmazások tartalmát és funkcióit egy felületen elérhetővé tenné. A jelenlegi alkalmazások elsődleges célja a tartalomközlés, az uniós jogi ismeretek elérhetővé tétele, a szolgáltatás az általános minimumra törekszik, ennek következtében nem felhasználóbarát.

A közzétett széles körű adatok nem megfelelően átláthatók, ez a megismerésüket nehezíti, akadályozza, ami akár az összefüggések feltárását is megghiúsíthatja.

A jelenleg alkalmazott keresési technológiák kapcsán az alábbi problémák fogalmazhatóak meg:

- a keresési funkciók bonyolultak, a hatékony keresést nem szolgálják
- az alkalmazások nem támogatják az összetett, komplex kereséseket
- egyidejűleg csak a munkafelület nyelvének szabályai szerint lehet keresni
- nincs lehetőség saját anyagokat bevonni a keresésbe
- a keresések sok esetben nagyszámú találati listát eredményeznek, melyekből csak időigényes manuális munkával nyerhetők ki a releváns találatok, amelyek közötti összefüggések feltárása nehezen kivitelezhető
- a keresési technológia nem veszi figyelembe felhasználói keresési szokásokat
- a jelenlegi keresési módok nem teszik lehetővé a jogszabályi változások és az ítélkezési gyakorlat naprakész követését.

IV. Az új alkalmazásban megvalósuló főbb célok, fejlesztések

Az újonnan létrehozott alkalmazásra, a JUSTEUS Nemzetközi Határozatkeresőre (Uniós Jogkereső) a célok meghatározása és a fejlesztések kapcsán új szakmai megközelítés jellemző, amelynek több összetevője van.

Ennek része, hogy az alkalmazás szolgáltatásai és technológiája alkalmazkodik a megváltozott jogi környezethez (a felgyorsult uniós jogalkotás és folyamatosan változó ítélkezési gyakorlat rugalmasan és naprakész követése) könnyen átlátható módon bemutatva annak hatásait a felhasználók számára. Az egyedi keresési technológia kialakítását, fejlesztését a felhasználók (jogászok) munkamódjának, keresési szokásainak fokozottabb figyelembevételével végezzük, oly módon, hogy a keresési technológia egyszerűsítése a hatékonyságának növelésével és az informatikai ismeretek szükségességének minimalizálásával járjon együtt.

A felhasználó keresésre fordított idejének drasztikus csökkentése érdekében, egy új egyedi keresési technológiát alakítottunk ki, amelynek része:

- a szabadszavas keresés új alapokra helyezése, kibővítése, az EuroVoc automatizált gyakorlati hasznosítása
- a kategóriaafa keresési technológia alkalmazási terület kiterjesztése a dokumentumok csoportosítására, használatának egyszerűsítése
- a komplex párhuzamos keresések lehetőségének megteremtése
- a párhuzamos többnyelvű keresés megoldása
- a vizualizációs eszközök alkalmazása
- a saját dokumentumok kereshetővé tétele.

A publikáció keretei a már ismertetett kereséssel összefüggő fejlesztések és az összes újonnan kialakított funkciók bemutatását nem teszik lehetővé, ezért a hangsúlyt a legnagyobb újdonságot jelentő vizualizációs megoldásokra helyezzük.

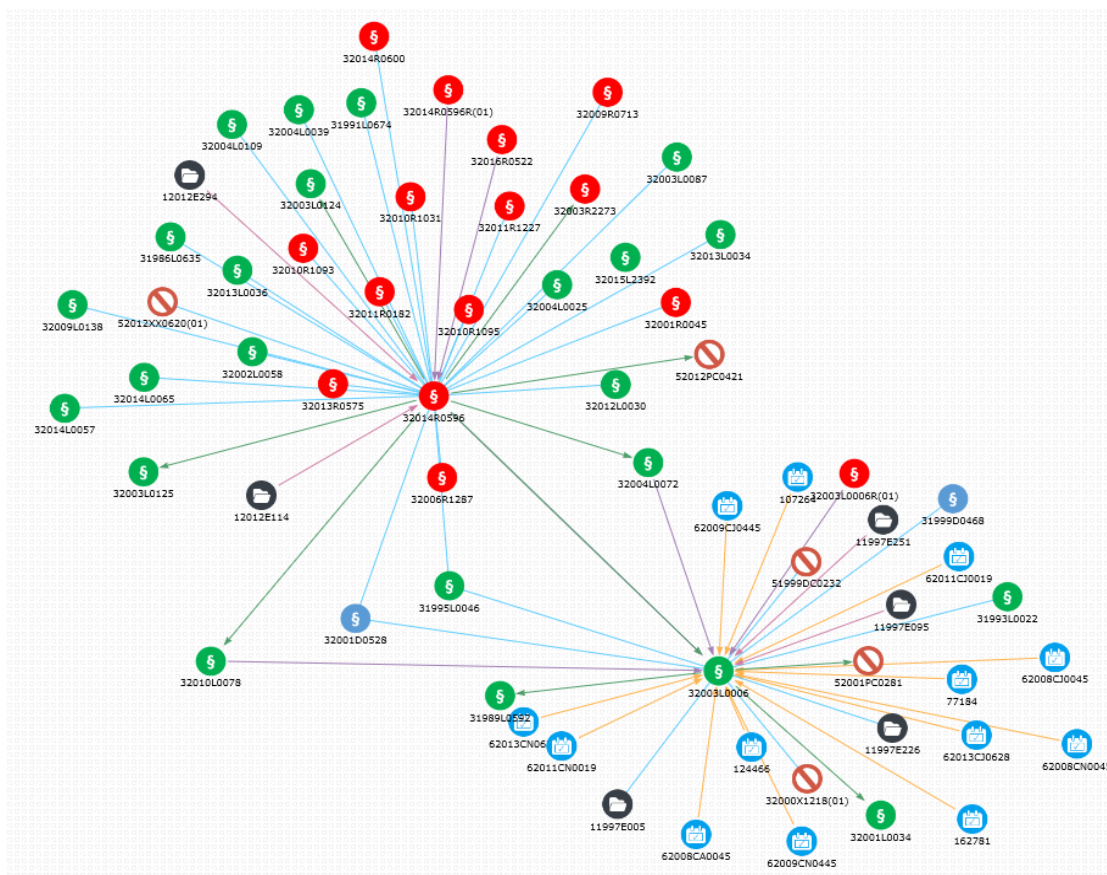
IV.1. Vizualizációs eszközök alkalmazásának bevezetése

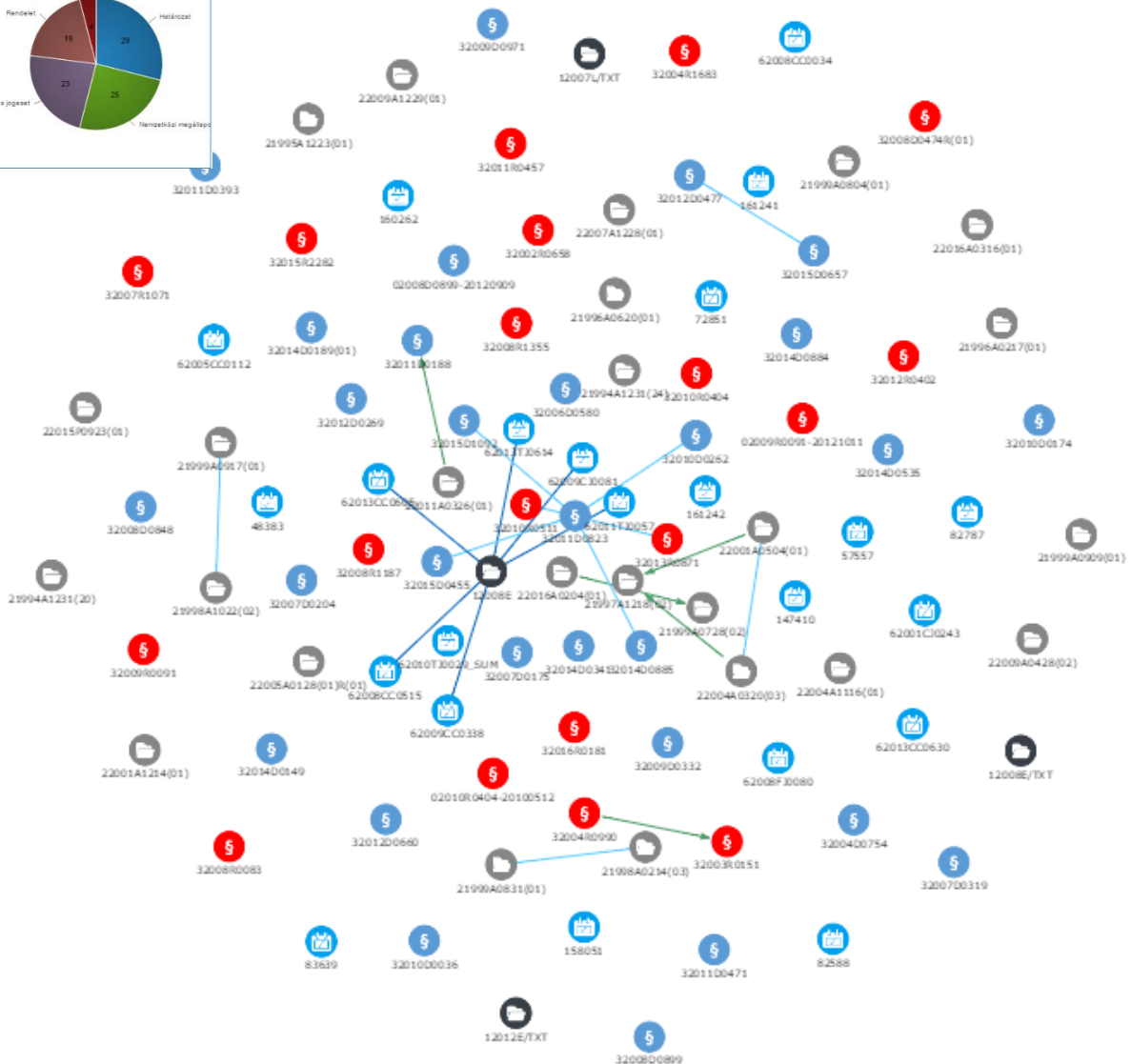
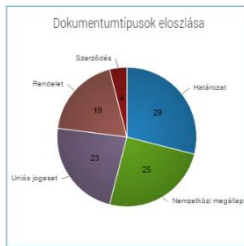
A JUSTEUS rendszer az elemző, értékelő és a mélységi összefüggéseket feltáró tevékenység egyszerűsítése, gyorsítása és hatékonyabbá tétele érdekében új funkciókat vezetett be, mégpedig a vizualizációs eszközök alkalmazását a dokumentumkapcsolatok megjelenítése terén.

Meggyőződésünk szerint ennek az új funkciónak lesz legnagyobb hatása a felhasználó munkájára, mivel képes drasztikusan csökkenteni a keresésre fordított időt és az új jogi aktusok hatásának a gyors áttekintésén túl a találati lista feldolgozásában új dimenziót nyit, így képes támogatni egy új munkakultúra kialakulását is.

IV.1.1 A dokumentum kapcsolatok megjelenítése

Az alkalmazás a dokumentum kapcsolatainak megjelenítésére egy speciális módot használ: a „kapcsolati háló” leképezését. A kapcsolati háló egy konkrét dokumentum más dokumentumokkal való kapcsolatát ábrázolja egyedi módon megjelenítve a dokumentumok dokumentumtípusait és fajtáit, a kapcsolat jellegét és irányát is.

A dokumentumháló abban különbözik a vizualizáció felületen megjelenítésre kerülő, egy adott dokumentumból kiinduló kapcsolati hálótól, hogy itt az adott keresés eredményét jelentő dokumentumokat (első 100 elem) és a közöttük esetlegesen fennálló kapcsolatokat láthatjuk.

Lehetőség van az ábrázolást leszűrni csak azokra a talált dokumentumokra, melyek között kapcsolat is áll fenn a „Kapcsolat nélküli dokumentumok elrejtése” jelölő négyzet használatával.

Továbbá a fennálló kapcsolatokról az ábrán is jeleníthetünk meg információt a „Kapcsolati címkek engedélyezése” jelölőnégyzet használatával.

IV.1.2.2. Egy vagy több metaadat szerinti csoportosító vizualizáció

A felhasználónak módja van a keresése szempontjából legrelevánsabb metaadatok szerinti megoszlásokat, azok összefüggéseit, többféle szerkezetben, egyetlen ábrában áttekinthetővé tenni.

A szűrőpanelben az alábbi szűrési lehetőségek állnak rendelkezésre

- Dokumentumszűrő
- Kapcsolatszűrő
- Dátumszűrő (ez akár időgép funkcióként is használható).

V. Összegzés

A kutatási és felmérési eredményeket figyelembe véve, a JUSTEUS Nemzetközi Határozatkereső rendszert igyekeztünk úgy kialakítani, hogy eleget tegyen a felhasználók által megfogalmazott elvárásoknak, a lehető legjobban vegye figyelembe az általános keresési szokásokat.

Ennek megfelelően a felhasználók egyetlen munkafelületen, beépített, automatikus háttérfunkciók használatával, az igényeiknek megfelelően hatékonyan és gyorsan tudnak keresni. A találatokat a vizualizációs eszközök révén könnyen tudják elemezni, értelmezni és ennek révén következtetéseket levonni. Nagy előny származhat abból is, hogy a felhasználók saját anyagaikat a „Dokumentumtárba” feltöltve a keresésbe és elemzésbe bevonhatják. A keresés és elemzés eredményét lementve akár hivatalos beadványaikban is hasznosítani tudják. A párhuzamos több nyelven keresés és a „Szinonimavarázsló” révén az Eurovoc szinonima gyűjteményének automatikus hasznosítása a keresés hatékonyságára és egyszerűsítésére és keresési idő csökkentésére is komoly hatást gyakorol. Reményeink szerint így az alkalmazás használata hosszútávon a napi munkamenet részévé válhat, és ez hozzájárulhat az uniós jog alkalmazásának általánossá válásához, a jogalkalmazói tevékenység színvonalának minőségi javulásához.

Jelen kutatás-fejlesztési projekt PIAC-13-1-2013-0117 kódszámmal hazai finanszírozás keretében valósult meg a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap támogatásával.

A JUSTEUS Nemzetközi Határozatkereső használatával kapcsolatban bővebb információt kap a www.justeus.eu honlapon.